

חזברת לימוד
מסכת ברכות
פרק רביעי
ופרק ששישי

כתב וערך: הרב רונן כהן

תוכן

- 4 פתח דבר –
- 5 תפילת בית המדרש –
- 7 הקדמה א' – מצוות תפילה –
- 9 הקדמה ב' – זמני הלילה והיום –
- 10 שאלות פרק רביעי –
- 65 שאלות פרק שישי –
- 167 דפים לכתובת הארות וחידושים –

פתח דבר

"אֹרְחָהּ ה' מְאֹד בְּפִי וּבְתוֹךְ רַגְלִים אֶהְלֶלְנָהּ" (תהילים ק"ט, ל'). בשבח ובהודיה, הריני מתכבד לברך על המוגמר. יהי רצון מלפני בורא עולם יתברך, שכשם שזיכני ללמוד ולסיים חוברת לימוד זאת, כך אזכה ללמוד וללמד לשמור ולעשות, ולהפיץ תורתו ברבים.

חוברת לימוד זאת הינה חוברת שאלות על פרק רביעי ופרק שישי במסכת ברכות. כל פרק מחולק לסוגיות ממוספרות, ובכל סוגיה מובאות רצף שאלות על פי מהלך הדיון בסוגיה. לפני כל שאלה, מצוטט התחלת הקטע וסופו, עליו מתייחסת השאלה. לעיתים יש הקדמה לסוגיה, המסבירה במה עוסקת הסוגיה ומקשרת אותה לסוגיה הקודמת לה. כתיבת השאלות התבססו על דברי הגמרא, על פי פירושו של רש"י בעיקר. החלוקה לסוגיות, וסידור השאלות לפי מהלך הדיון בסוגיה נתונים לפרשנויות, והינם בגדר הצעה לסדר הלימוד, וייתכנו אפשרויות אחרות רבות, המשתנות לפי הפירושים השונים. בנוסף, אי אפשר שלא לבוא לכלל טעות, מחמת קוצר המשיג ועומק המושג, ומחמת הפרטים הרבים הנזכרים בחוברת. ולכן בקשתי לפני כל מעיין, שאם מצא ששגיתי בהבנת הסוגיה, בסידור הדברים, או בשגיאות אחרות, שיעמידני על דבר אמת, למען אוכל לתקן זאת ב"ה. בתפילה לבורא עולם, שחוברת זאת תהיה לרצון לפניו, ונזכה אנו הרמ"ם והתלמידים ללמוד וללמד לשמור ולעשות, ונהיה אוהבי תורה ולומדיה, מתוך יראה שמים וקדושה.

מודה אני מאוד לאשתי היקרה ולמשפחתי שסייעוני בחיבור חוברת זאת.

לראש הישיבה, לצוות ההנהלה, המזכירות, אבות הבית, והרמ"ם היקרים, בישיבת

בני"ע "לפיד תורת-נחום מודיעין", על הוצאת חוברת זאת לאור.

ברכת ה' עליכם תמיד.

תפילת בית המדרש

בכניסתו וביציאתו

בכניסתו יאמר:

"יהי רצון מלפניך ה' א-להי שלא יארע דבר תקלה על ידי,
ולא אכשל בדבר הלכה וישמוזו בי זכרי,
ולא אומר על טמא טהור ולא על טהור טמא,
ולא יכשלו זכרי בדבר הלכה ואשמוזו בהם.
'כי ה' יתן זוכמה מפיו דעת ותבונה' (משלי ב', ו').
'גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך' (תהילים קי"ט, י"ז)."

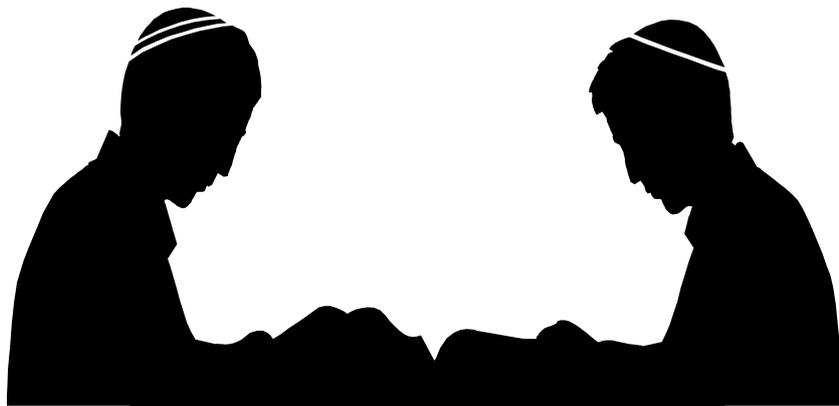
ביציאתו אומר:

מודה אני לפניך ה' א-להי ששמת זולקי מיושבי בית המדרש ולא שמת זולקי
מיושבי קרנות. שאני משכים והם משכימים - אני משכים לדברי תורה והם
משכימים לדברים בטלים. אני עמל והם עמלים - אני עמל ומקבל שכר והם
עמלים ואינם מקבלים שכר. אני רץ והם רצים - אני רץ לזוי העולם הבא
והם רצים לבאר שזות. שנאמר: 'ואתה א-להים תורידם לבאר שזות אנשים
דמים ומרמה לא יזצו ימיהם
ואני אבטזו בך' (תהילים נ"ה, כ"ד)."

(תלמוד בבלי מסכת ברכות דף כ"ח עמוד ב')

פרק רביעי

פרק "תפילת השחר" מסכת ברכות

רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק א', הלכה ג'

אם היה רגיל מרבה בתחנה ובקשה, ואם היה ערל שפתים מדבר כפי יכולתו ובכל עת שירצה. וכן מנין התפלות כל אחד כפי יכולתו. יש מתפלל פעם אחת ביום, ויש מתפללין פעמים הרבה. והכל יהיו מתפללין נכח המקדש בכל מקום שיהיה, וכן היה הדבר תמיד ממש רבינו ועד עזרא.

3. כיצד קיימו את מצוות התפילה מדורו של משה ועד דורו של עזרא?

רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק א', הלכה ד'-ה'

כיון שגלו ישראל בימי נבוכדנצר הרשע, נתערבו בפרס ויון ושאר האומות, ונולדו להם בנים בארצות הגוים. ואותן הבנים נתבלבלו שפתם, והיתה שפת כל אחד ואחד מעורבת מלשונות הרבה. וכיון שהיה מדבר אינו יכול לדבר כל צורכו בלשון אחת, אלא בשיבוש, שנאמר: ובניהם חצי מדבר אשדודית וגוי' (נחמיה י"ג, כ"ד) ואינם מכירים לדבר יהודית וכלשון עם ועם.

ומפני זה, כשהיה אחד מהן מתפלל, תקצר לשונו לשאול חפציו, או להגיד שבח הקדוש ברוך הוא בלשון הקדש, עד שיערבו עמה לשונות אחרות. וכיון שראה עזרא ובית דינו כך, עמדו ותקנו להם שמנה עשרה ברכות על הסדר.

שלוש ראשונות שבח לה', ושלוש אחרונות הודיה, ואמצעיות יש בהן שאלת כל הדברים שהן כמו אבות לכל חפצי איש ואיש ולצרכי הציבור כולן. כדי שיהיו ערוכות בפי הכל וילמדו אותן במהרה, ותהיה תפלת אלו העלגים תפלה שלימה כתפלת בעלי הלשון הצחה. ומפני ענין זה תקנו כל הברכות והתפלות מסודרות בפי כל ישראל כדי שיהא ענין כל ברכה ערוך בפי העלג.

4. א. מהי הסיבה שהביאה את עזרא ובית דינו לקבוע נוסח קבוע לתפילה?

ב. מה הם היתרונות בנוסח הקבוע?

• מה השתנה מבחינת האדם במעבר מתפילה בנוסח אישי לתפילה בנוסח קבוע?

הקדמה ב' – זמני הלילה והיום

בכדי להבין את דברי המשנה ודיוני הגמרא בפרק רביעי, נלמד בקצרה על מושגים הקשורים לזמני הלילה והיום.

מושגים הקשורים לזמני הלילה

1. שקיעת החמה – הוא הזמן שבו שוקעת השמש, כלומר כניסת כל גלגל החמה מתחת לקו האופק. (הקו שבו נראים השמים והארץ כאילו נוגעים זה בזה).
2. צאת הכוכבים – הוא זמן הופעת שלושה כוכבים בינונים.
3. בין השמשות – הוא הזמן שבין שקיעת החמה ליציאת הכוכבים. והוא זמן של 13.5 דקות זמניות מהשקיעה (עד כ-20 דקות רגילות).

מושגים הקשורים לזמני היום

1. "עמוד השחר" – קווי אור הראשונים שעולים במזרח לפני שהשמש נראית. והוא זמן של 72 דקות זמניות לפני זריחת החמה.
  2. "זריחת החמה" – הוא הרגע בו רואים את קצה גלגל השמש מעל קו האופק (הקו שבו נראים השמים והארץ כאילו נוגעים זה בזה). זריחת החמה נקראת גם "נץ החמה", והוא הזמן המובחר ביותר לקיום מצוות קריאת שמע ותפילה.
  3. שעות זמניות – השעות הכתובות במשנה שונות מהשעות בימינו. בימינו כל שעה היא שישים דקות, ואילו אורך השעה במשנה משתנה בין הקיץ לחורף: בימות הקיץ הארוכים השעה הזמנית גם היא ארוכה, ובימות החורף הקצרים גם היא קצרה.
- כיצד מחשבים שעה זו? מחלקים את שעות היום מזריחת החמה ועד לשקיעתה ל-12 חלקים שווים, וכל חלק נקרא שעה זמנית.
- חז"ל קראו לשעות הללו "שעות זמניות" כיון שהן משתנות לפי אורך היום. הגדרת שעה זמנית היא: $1/12$ של היום, בין שהיום ארוך ובין שהיום קצר.

א. יחזקאל מתקשה לקום בשעה מוקדמת, לפיכך אל תתפלאו, אם בחופש תפגשו אותו בבית הכנסת במניין האחרון, שמתחיל בשעה 10:45. דמיינו לכם, אילו אורי היה פוגש את ת"ק (תנא קמא- התנא הראשון במשנה, שחולק על רבי יהודה) ואת רבי יהודה, בצאתו מבית הכנסת, כיצד היו מגיבים לזמן בו מתקיים המניין? (באותו יום הזריחה הייתה בשעה 4:00 בבוקר והשקיעה ב- 22:00).

תגובת ת"ק:

תגובת רבי יהודה:

ב. נניח שהזריחה מחר תהיה בשעה 5:00 והשקיעה בשעה 17:00:

1. כמה שעות יש מהזריחה ועד השקיעה? _____
2. עד איזו שעה אפשר להתפלל שחרית לפי ת"ק? _____
3. עד איזו שעה אפשר להתפלל שחרית לפי רבי יהודה? _____
4. עד איזו שעה אפשר להתפלל מנחה לפי ת"ק? _____
5. עד איזו שעה אפשר להתפלל מנחה לפי רבי יהודה? _____

• **מקום לחישוב** ☺

ג. מי המיקל ומי המחמיר במחלוקת שבין תנא קמא לרבי יהודה? נמק!

דף כ"ז עמוד א' – סוגיה 2

1. "ורמינהו מצוותה... ונמצא מתפלל ביום" – א. מה משמעותו של המונח "ורמינהו" בסוגיות הגמרא? ב. עיין בדברי הברייתא שהביאה הגמרא וענה: (1) איזו מצווה נעשית עם זריחת החמה? (2) מה הכוונה ל"סמוך גאולה לתפילה", ומה המעלה במעשה זה? (העזר בגמרא, ברכות דף ד' ע"ב, וברש"י ד"ה "זה הסומך") (3) מתי הוא זמן תפילת שחרית, לפי הברייתא? ג. הסבר את הסתירה בין הברייתא לבין המשנה?

2. "כי תניא היא לותיקין" – הסבר את תירוץ הגמרא (התייחס בתשובתך לביאור המושגים: "כי תניא היא", ו"ותיקין").

3. "דאמר רבי יוחנן... הנץ החמה" – א. הסבר את מימרת רבי יוחנן. ב. מדוע הביאה הגמרא מימרא זו?

• לסיכום הסוגיה – התאם בין המושג לבין פירושו:

א. הברכה הנאמרת לאחר קריאת שמע.	1. "מצוותה" _____
ב. אמירת שני קטעים ברצף ללא הפסקה בניהם.	2. "הנץ החמה" _____
ג. הזריחה – רואים את השמש בתחילת זריחתה.	3. "שיסמוך" _____
ד. תפילת שמונה עשרה המכונה גם בשם תפילת עמידה.	4. "גאולה" _____
ה. מצוות קריאת שמע.	5. "לתפילה" _____
ו. סתירה בין שני מקורות שווים.	6. "ותיקין" _____
ז. המקדימים ומזדרזים לעשות מצוות.	7. ורמינהו _____

דף כ"ז עמוד א' – המשך סוגיה 3

- בסוגיה עד לכאן, לימד רבי יוחנן על "תפילת תשלומים".
על אילו תפילות לימד רבי יוחנן שאפשר להשלים? ואיזו תפילה לא הזכיר רבי יוחנן בדבריו?

3. א. "איבעיא להו... ערבית שתיים" – (1) מה משמעותו של המונח "איבעיא להו" בסוגיות הגמרא?
(2) מהי השאלה שנשאלה, ומדוע התעוררה שאלה זו?
- ב. "אם תמצא לומר... מצלי ואזיל" – הסבר את ההתלבטות בתשובה לשאלה זו! (התייחס לשני הצדדים לשלילה או לחיוב).

4. "תא שמע... בטל קורבנו" – א. מה משמעותו של המונח "תא שמע" בסוגיות הגמרא?
ב. הסבר את המימרא שמביאה הגמרא.
ג. הסבר כיצד מימרא זאת פותרת את התלבטותה של הגמרא?

- לאחר שהגמרא עסקה בדיני תפילת תשלומים, עוברת הגמרא לדון במקור לתיקון התפילות ולתיקון זמני התפילות.

1. "איתמר רבי יוסי ברבי חנינא אמר... רבי יהושע בן לוי אמר" - א. מה משמעותו של המונח "איתמר" בסוגיות הגמרא? ב. הסבר את מחלוקת האמוראים בעניין תיקון התפילה.

---

2. "תניא כוותיה דרבי יוסי ברבי חנינא ותניא כוותיה דרבי יהושע בן לוי" - א. מה משמעותו של המונח "תניא כוותיה" בסוגיות הגמרא? ב. הסבר מונח זה בהקשרו לרבי יוסי ברבי חנינא בסוגייתנו. ג. הסבר מונח זה בהקשרו לרבי יהושע בן לוי בסוגייתנו.

---

3. "תניא כוותיה דרבי יוסי ברבי חנינא אברהם תיקן...ואל תפגע בי"- השלם את הטבלה שלפניך:

התפילה	מי תיקן את התפילה?	מהו הפסוק שמביאה הברייתא? ואיזה פועל בפסוק מציין תפילה?	צטט את הפסוק הנוסף, המוכיח שמשמעות הפועל בפסוק הראשון, הוא תפילה.	איזו מילה/ משפט בפסוק, מציינים את זמן התפילה?
שחרית:				
מנחה:				
ערבית:				

6. "מי סברת... חסר רביע"- מה עונה הגמרא על שאלתה?

7. "אמר רב נחמן... שמע מינה"- רב נחמן מצטט משנה, להוכיח שכאשר רבי יהודה אמר "תפילת שחרית עד ארבע שעות" הוא התכוון "עד ועד בכלל" כולל השעה הרביעית. א. היכן מופיעה המשנה בששת הסדרים? ב. כתוב את חמשת ההלכות המופיעות במשנה, והסבר אותן! ג. הסבר מהיכן מוכיח רב נחמן את דבריו ביחס לדעת רבי יהודה.

8. "אמר רב כהנא... כוותיה"- מה אומר רב כהנא, וכיצד הוא מנמק את דבריו!

• **"ועל תמיד של שחר שקרב בארבע שעות"**. הגמרא מצטטת את ההלכה מהמשנה במסכת עדויות שלמדנו בסוגיה הקודמת. למדנו שהלכה זו מסבירה את רבי יהודה במשנה בסוגייתנו, שמתפללים שחרית עד ארבע שעות ביום, כולל השעה הרביעית, שזהו זמן הקרבת קורבן תמיד של בוקר. התורה מצווה להקריב את קורבן התמיד בבוקר, שנאמר: **"אֶת־הַקֶּבֶשׁ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֹּקֶר"** (במדבר כח), ולפי רבי יהודה, זמן זה הוא עד השעה הרביעית ביום.

1. **"מאן תנא להא...בארבע שעות"**- לאחר הציטוט, הגמרא מביאה מקור תנאי אחר=ברייתא, ומנסה לברר האם מקור זה מתאים לדעת רבי יהודה או לדעת חכמים? המקור מתייחס ללקיטת המן במדבר. בני ישראל לקטו את המן בבוקר, וכאשר חום השמש עלה, המן נמס: **"וַיִּלְקְטוּ אֹתוֹ בַבֹּקֶר בַּבֹּקֶר אִישׁ כְּפִי אֶקְלוֹ וְחֹם הַשֶּׁמֶשׁ וְנָמַס"** (שמות טז, כא). הברייתא מנסה לברר מהו הזמן ביום שבו חום השמש עולה, שכבר אינו נקרא בוקר לפי הפסוק.
 א. אלו שתי אפשרויות לזמן שבו חום השמש עולה מציעה הברייתא?
 ב. איזו אפשרות היא לא מקבלת ומדוע, ואיזו אפשרות היא כן מקבלת?

2. **"מני... צפרא הוא"**- לאחר שהגמרא מבינה ש"חם השמש..." הכוונה לשעה רביעית. היא שואלת שאלה. הסבר את שאלתה.

3. **"אי בעית אימא... רבנן"**- מה עונה הגמרא?

4. **"אי בעית אימא...לשני בקרים"**- כיצד מסבירה הגמרא את הברייתא לפי שיטת חכמים?

5. **"ואי בעית אימא...להקדים לו שעה אחת"**- כיצד מסבירה הגמרא את הברייתא לפי שיטת רבי יהודה?

6. **"דכולא עלמא... מאי משמע"**- לאחר שהגמרא מבינה, שלדעת כולם הזמן של "חם השמש" זה בשעה הרביעית, היא שואלת כיצד ניתן להבין שמדובר על זמן זה מתוך הפסוק?
 7. **"אמר רבי אחא בר יעקב...בארבע שעות"** - מה עונה רבי אחא בר יעקב?

סיכום הסוגיה – "וחם השמש ונמס" – דף כ"ז ע"א – סוגיה 7

תפילת שחרית היא כנגד קורבן של בוקר

חובה להקריב את הקורבן בבוקר

שנאמר: "אַתְּ-הַכֵּשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֹּקֶר"
(במדבר כח)

לפי חכמים מקריבים עד חצות

לפי רבי יהודה מקריבים גם בארבע שעות ביום

כלומר עד שש שעות

כלומר גם בשעה הרביעית

ומכאן שבוקר זה עד שש שעות

ומכאן שבוקר זה כולל השעה הרביעית

לקטו את המן "בבוקר בבוקר"

המן נמס ש"חם השמש"

לפי הברייתא המן נמס בארבע שעות = בשעה הרביעית

מכאן שהשעה הרביעית, שכבר לא לוקטים, לא נחשבת בבוקר

הברייתא לא מסתדרת עם חכמים
כי לדעת חכמים עד שעה שישיית זה בוקר !?

הברייתא לא מסתדרת עם רבי יהודה
כי לדעתו גם שעה רביעית היא בוקר !?

תירוץ

אפשר לומר שהברייתא היא לפי חכמים: לדעתם, מחלקים את הבוקר לשנים: יש "בוקר בוקר" (עד 3 שעות), ויש "בוקר" ממשיך (עד 6 שעות- חצות). ישראל לקטו את המן "בבוקר בבוקר"- עד שלוש שעות. ובשעה הרביעית "וחם השמש", המן נמס. ועדין הבוקר ממשיך עד חצות.

תירוץ

אפשר לומר שהברייתא היא לפי רבי יהודה: לדעתו, יש "בוקר בוקר" (עד 3 שעות), ו"הבוקר" ממשיך (עוד שעה- עד 4). ישראל לקטו את המן "בבוקר בבוקר"- עד שלוש שעות. ובשעה הרביעית "וחם השמש", המן נמס. והבוקר מסתיים בסוף השעה הרביעית.

לפי כולם (חכמים ורבי יהודה)
"וחם השמש ונמס" היה בארבע שעות
בשעה הרביעית מהזריחה.

זאת שעה שהשמש חמה
אבל עדין לא הגיע ל"כחום היום" ויש צל.

- בדף כ"ז עמוד א' (סוגיה 6) פסק רב כהנא כרבי יהודה, בדין סוף זמן תפילת שחרית. בסוגיה כאן דנים האמוראים בשאלה, כמו מי נפסק במחלוקת בדין סוף זמן תפילת מנחה. הסוגיה פותחת בציטוט. א. מהיכן ציטוט זה? ב. הסבר את המחלוקת בעניין סוף זמן תפילת מנחה?

---

1. "אמר ליה רב חסדא...הכא מאי" - מה שואל רב חסדא את רב יצחק, ביחס למחלוקת בדין סוף זמן תפילת מנחה?

---

2. "אישתיק ולא אמר ליה ולא מידי" - מה ענה רב יצחק לרב חסדא?

---

3. "אמר רב חסדא...הלכה כרבי יהודה" - מה עונה רב חסדא לעצמו, ומהי ההוכחה שהוא מביא?

---

4. "אדרבה...אין הלכה כרבי יהודה" - מה טוענת הגמרא כנגד ההוכחה של רב חסדא?

---

5. "השתא...עבד" - מהי מסקנת הגמרא, ומהי הסיבה שהביאה אותה למסקנה זו?

- בסוגיה הקודמת רב חסדא סיפר, שרב התפלל תפילת ערבית של ליל שבת מבעוד יום, לפני צאת הכוכבים. בסוגיה כאן הגמרא דנה בסיפור זה.

1. "רב ... דרבי ירמיה"- א. באיזה מקום התארח רב? ב. הסבר את שלושת הפרטים שמספרת הגמרא על תפילת רב.

---

2. "שמע מינה...המתפללין"- אלו שלוש הלכות מדייקת הגמרא, מפרטי הסיפור על רב?

---

3. "מסייע ליה...המתפללין". א. מה פסק רבי יהושע בן לוי ביחס להתנהגות לפני מי שמתפלל. ב. מה הטעם לפסיקה זו? ג. כיצד הסיפור על רב מסייע לרבי יהושע בן לוי?

---

4. "איני והא...חלפי"- מה שואלת הגמרא בעקבות מעשי רב ופסיקת רבי יהושע בן לוי?

---

5. "רבי אמי...דחלפי"- מה עונה הגמרא?

---

6. "ורבי ירמיה...והא אמר... ותניא...מישראל"- הגמרא מקשה על רבי ירמיה שהתפלל מאחורי רבו האמורא רב. הגמרא שואלת כיצד רבי ירמיה עשה כך והרי רב בעצמו אמר שאסור להתפלל מאחורי הרב שלך, וגם לא צמוד לרב שלך (שלא יראה כגאווה שאתה שווה כמו הרב שלך). הגמרא גם מביאה ברייתא שמקשה על רבי ירמיה. א. אלו הלכות מלמדת הברייתא, ומה הטעם לכל הלכה? ב. מה הקושיה מהברייתא על רבי ירמיה?

---

7. "שאני רבי ירמיה בר אבא דתלמיד חבר הוה"- לאחר שהגמרא הקשתה על רבי ירמיה. הגמרא מתרצת את הקושיה. א. מהו תירוץ הגמרא? ב. איזה הוכחה מביאה הגמרא לתירוץ שהביאה?

---

8. "ומי בדיל...לא חשכה"- בסיפור ההוכחה שהביאה הגמרא אנו למדים, שכאשר רב התפלל תפילת ערבית של שבת מבעוד יום, הוא קיבל על עצמו שבת (למרות שעדין לא שקעה השמש), והפסיק מעשיית מלאכה האסורה בשבת. מה שואלת הגמרא על מעשהו של רב?

---

9. "אמר רבא הוא דנכנס להזיע וקודם גזירה הוה"- מה עונה רבא?

---

10. "איני והא אביי שרא ליה לרב דימי בר ליואי לכבוריי סלא" - הגמרא ממשיכה לשאול על קבלת שבת בתפילה מבעוד יום, ואיסור עשיית מלאכה בעקבות קבלה זו. מה שואלת הגמרא?

---

11. "הוא טעותא הואי"- הסבר את תשובת הגמרא?

---

12. "וטעות מי הדרא והא אמר אבידן... התפללו"- א. מה שואלת הגמרא? ב. הסבר את הסיפור שמביאה הגמרא משמו של אבידן. ג. כיצד סיפור זה מחזק את שאלת הגמרא?

---

13. "שאני ... להו"- מה עונה הגמרא על שאלתה?

דף כ"ז עמוד ב' – סוגיה 10

- בסוגיה הקודמת למדנו על רב שהתפלל ערבית של ליל שבת בערב שבת, לפני השקיעה. הגמרא ממשיכה לדון על סיפור זה.

1. "אמר רבי חייא בר אבין...בשבת"- א. מה מספר רבי חייא בר אבין על רב?
 ב. מה מספר רבי חייא בר אבין על רבי יאשיה?

---

2. "רב צלי...על הכוס"- הגמרא מצטטת את דברי רבי חייא בר אבין: "רב צלי של שבת בערב שבת", ושואלת שאלה. הסבר את שאלתה.

---

3. "תא שמע...על הכוס"- א. מה משמעותו של המונח "תא שמע" בסוגיות הגמרא? ב. בשם מי מוסרת הגמרא דברים? ג. הסבר את התשובה.

---

4. "והלכתא כוותיה"- מה קובעת הגמרא?

---

5. "רבי יאשיה...על הכוס" - הגמרא מצטטת את דברי רבי חייא בר אבין: "רבי יאשיה מצלי של מוצאי שבת בשבת", ושואלת שאלה. הסבר את שאלתה.

---

6. "תא שמע...על הכוס"- א. בשם מי מוסרת הגמרא דברים? ב. הסבר את התשובה. ג. מה ההבדל בדברי הגמרא, בהשוואה לדבריה הקודמים על פסיקת רב נחמן בשם שמואל?

---

7. "אמר רבי זירא...בערב שבת"- מה מעיד רבי זירא, ובשם מי הוא מעיד את הדברים?

---

8. "כי אתא עולא...בשבת הוה"- א. מהיכן בא עולא? ב. אלו פרטים הוא מתקן בדברי רבי זירא?

• **"תפילת הערב..."- הגמרא דנה בסוגיה זו על תפילת ערבית.**

מהו הציטוט הפותח את הסוגיה, ומהיכן ציטוט זה?

---

1. "מאי אין לה קבע...כל הלילה"- א. הסבר את שאלת הגמרא.

ב. איזו הצעה לתשובה מציעה הגמרא?

ג. מדוע אינה מקבלת תשובה זו, כפירוש היחיד לדברי המשנה?

---

2. "אלא... רשות"- א. מה עונה הגמרא על שאלתה?

ב. מהי המחלוקת בעניין תפילת ערבית, וכמו מי פסק רבי במשנה?

---

3. "אמר אביי... חובה" - כמו מי פוסק אביי בעניין המחלוקת בדין תפילת ערבית?

---

4. "ורבא אמר... רשות"- כמו מי פוסק רבא בעניין המחלוקת בדין תפילת ערבית?

• עיין בתוספות ד"ה "הלכה כדברי האומר רשות" – כיצד מסביר תוספות את דעת הסוברים

שתפילת ערבית רשות? ואיזה פירוש הוא שולל בדבריו?

- בסוגיה הקודמת, דיברנו על המחלוקת בשאלה האם תפילת ערבית היא רשות או חובה. בסוגיה כאן, פותחת הגמרא בברייתא, ובו סיפור על מחלוקת תנאים בשאלה זו.

1. "תנו רבנן... עמוד ועמד" -

- א. (1) מה שאל התלמיד את רבי יהושע, ומה ענה לו רבי יהושע?**
(2) מה שאל התלמיד את רבן גמליאל, ומה ענה לו רבן גמליאל?
(3) מה שאל התלמיד שוב את רבן גמליאל, ומה ענה לו רבן גמליאל?

- ב. (1) מה שאל התלמיד כאשר נכנסו החכמים לבית המדרש?**
(2) מה ענה רבן גמליאל?
(3) מה שאל רבן גמליאל, ומה ענה לו רבי יהושע?
(4) מה טען רבן גמליאל כנגד רבי יהושע, ומה דרש ממנו?
(5) מה אמר רבי יהושע?

- ג. (1) מה קרה לאחר שרבי יהושע הודה שהוא אמר שתפילת ערבית רשות, בניגוד לדעת רבן גמליאל?**
(2) מה עשו הלומדים בבית המדרש בגלל רחמנותם על רבי יהושע?

- 2. "אמרי עד כמה... תא ונעבריה" - לאחר שרבן גמליאל ציער את רבי יהושע, והעמיד אותו כל זמן הדרשה. החליטו חכמים, שמכיוון שזאת לא הפעם הראשונה שרבן גמליאל מצער את רבי יהושע, יש להעביר את רבן גמליאל מנשיאותו. באלו שני מקרים נוספים ציער רבן גמליאל את רבי יהושע, וכיצד?**

---

7. "הוה קא חלשא דעתיה... קטמא"- לאחר ששמע רבן גמליאל על השינויים בבית המדרש הוא הצטער.
א. הסבר מדוע. ב. מה הראו לרבן גמליאל בחלום, ומה היה פירוש החלום ומטרתו לפי ההבנה הראשונה?

---

8. "ולא היא...ליה"- לפי ההבנה הראשונה, החלום שהראו לרבן גמליאל בא להגיד לו, שהוא צדק בדרכו שלא להכניס כל אחד שרוצה ללמוד לבית המדרש. אולם הגמרא מציינת שלא כך הוא. הסבר את דבריה!

---

9. "תנא עדויות בו ביום נשנית" - הגמרא מביאה ברייתא המלמדת, שבאותו היום שנכנס רבי אלעזר לנשיאות הסנהדרין ופתח את בית המדרש לכולם, נשנתה ונלמדה מסכת עדויות (הדנה בנושאים שונים בהלכה).

10. "וכל היכא...שעה אחת"- הגמרא מוסיפה להסביר שבכל מקום במשנה ובברייתא שמופיע המשפט "בו ביום", הכוונה לאותו יום שנכנס רבי אלעזר לנשיאות. ובאותו יום לא היתה הלכה בספק ופתרו את כל הבעיות ההלכתיות. הגמרא מציינת, שרבן גמליאל המשיך ללמוד בבית המדרש בקביעות למרות שהורידו אותו מנשיאותו.

11. "דתנן...לבא בקהל"- הגמרא מצטטת משנה ממסכת ידיים, המתארת את אחד הדיונים שהיה באותו יום (יום הדחת רבן גמליאל, וכניסת רבי אלעזר לנשיאות). הדיון היה על אדם בשם יהודה שהיה גוי מעמון והחליט להתגייר. התנאים נחלקו בניהם האם עמוני יכול להיכנס בתקופתם לקהל ישראל ולהיחשב כיהודי. הגר העמוני בא לבית המדרש ושאל "מה אני לבא בקהל"? השלם את הטבלה שלפניך:

<u>שמות חזולקים</u>	<u>חתשובה שענו לגר העמוני</u>	<u>טענה 1</u>	<u>טענה 2</u>
רבן גמליאל:			
רבי יהושע:			
רוב החכמים פסקו:			

12. "אמר רבן גמליאל...פייס"- לאחר דיון זה, כשראה רבן גמליאל שהחכמים נטו אחרי דעת רבי יהושע, הבין רבן גמליאל את צדקותו של רבי יהושע, והחליט ללכת לפייסו ולהשלים עמו. סכם את הדו-שיח שהיה, כשהגיע רבן גמליאל לביתו של רבי יהושע.

---

13. "אמרו מאן ניזיל...אלבשיה"- מכיוון שרבי יהושע הסכים למחול לרבן גמליאל, החליטו שיודיעו לחכמים, וזה יגרום שיחזירו את רבן גמליאל לנשיאות. אלא שהיתה התלבטות מי ילך ויודיע. החכמים לא רצו לקבל על עצמם שליחות זו, שיש בה משום הצעה להחזיר את רבן גמליאל לנשיאות, ולהוריד את הנשיא בפועל-רבי אלעזר בן עזריה. לבסוף שלח רבי יהושע כובס אחד שיאמר את המשפט הבא בבית המדרש: "מאן דלביש מדא ילבש מדא, ומאן דלא לביש מדא יימר ליה למאן דלביש מדא שלח מדרך ואנא אלבשיה". הסבר!

---

14. "אמר להו רבי עקיבא לרבנן...ולצערו לרבנן" - רבי עקיבא חשב, שרבן גמליאל שלח את השליח ללא ידיעת רבי יהושע, ולכן דרש רבי עקיבא לסגור את שערי בית המדרש, בכדי שעבדי רבן גמליאל לא יצערו את החכמים.

15. "אמר רבי יהושע...מקלה" - כאשר שמע זאת רבי יהושע, הלך בעצמו לבית המדרש, דפק בדלת, ואמר: "מזה בן מזה יזה, ושאינו לא מזה ולא בן מזה יאמר למזה בן מזה: מימיך מי מערה ואפרך אפר מקלה". הסבר את דבריו!

---

16. "אמר לו רבי עקיבא... לפתחו" - לאחר ששמע זאת רבי עקיבא, שאל את רבי יהושע, האם נתפייס ומחל לרבן גמליאל. ורבי עקיבא הוסיף, שכל מה שעשו היה בכדי לשמור על כבודו של רבי יהושע. ועכשיו שמחל, ילכו הוא ורבי יהושע לביתו של רבן גמליאל, שיקבל עליו את הנשיאות בחזרה.

17. "אמרי היכי נעביד...חדא שבתא" - א. מה היו ההתלבטויות כאשר רצו להחזיר את רבן גמליאל לנשיאות? ב. מה הוחלט לבסוף?

---

18. "ואותו תלמיד רבי שמעון בר יוחאי הוה"- מי היה אותו תלמיד, שהתחיל את כל הדיון, ושאל האם תפילת ערבית רשות או חובה?

- **"ושל מוספין כל היום"** - למדנו במשנה על מחלוקת בין חכמים לרבי יהודה, בדין סוף זמן תפילת מוסף. לדעת חכמים, זמנה כל היום, ולדעת רבי יהודה, עד שבע שעות מתחילת היום.

1. "אמר רבי יוחנן ונקרא פושע" – על מה מתייחס רבי יוחנן? הסבר את דבריו!

---

2. "תנו רבנן... עוברת" – א. מה המקרה המתואר בברייתא? ב. מה הדין במקרה זה לפי חכמים, ומה הדין לפי רבי יהודה? נמק את דעתם!

---

3. "אמר רבי יוחנן... מוסף" – כמו מי פסק רבי יוחנן?

4. "רבי זירא... לוי" – הגמרא מביאה סיפור ובו דוח-שיח בין רבי זירא לרבי נתן בר טובי. השלם את הטבלה:

<u>תשובת רבי נתן בר טובי</u>	<u>שאלת רבי זירא</u>	<u>תיאור המקרה</u>
<u>תשובת רבי זירא</u>	<u>שאלת רבי נתן בר טובי</u>	

- מה הן המסקנות הנלמדות מן הסיפור?

משנה

רבי נחוניא בן הקנה היה מתפלל בכניסתו לבית המדרש וביציאתו תפלה קצרה.
 אמרו לו: מה מקום לתפלה זו?
 אמר להם: בכניסתי אני מתפלל שלא יארע דבר תקלה על ידי,
 וביציאתי אני נותן הודאה על חלקי.

1. א. (1) מה התפלל רבי נחוניא בן הקנה? (2) היכן התפלל תפילה זו, ומתי?
 ב. מה שאלו את רבי נחוניא בן הקנה ביחס לתפילתו?
 ג. מה ענה להם רבי נחוניא בן הקנה?

גמרא• בסוגיה לפנינו שתי ברייתות:

1. "תנו רבנן...לבאר שחת" – א. הסבר בלשונך שבע בקשות בתפילתו הקצרה של רבי נחוניא בן הקנה בכניסתו לבית המדרש. ב. בין למי למי משווה רבי נחוניא בן הקנה בתפילתו, בשעת היציאה מבית המדרש? הסבר את דבריו. ג. מה ההבדל בין התפילה בשעת הכניסה לבית המדרש לבין התפילה בשעת היציאה?

משנה

רבן גמליאל אומר: בכל יום ויום מתפלל אדם שמנה עשרה.
 רבי יהושע אומר: מעין שמונה עשרה.
 רבי עקיבא אומר: אם שגורה תפלתו בפיו - מתפלל שמונה עשרה,
 ואם לאו - מעין שמונה עשרה.
 רבי אליעזר אומר: העושה תפלתו קבע אין תפלתו תחנונים.

רבי יהושע אומר: ההולך במקום סכנה מתפלל תפלה קצרה,
 ואומר: הושע ה' את עמך את שארית ישראל, בכל פרשת העבור יהיו צרכיהם לפניך,
 ברוך אתה ה' שומע תפלה.

היה רוכב על החמור – ירד ויתפלל,
 ואם אינו יכול לירד - יחזיר את פניו,
 ואם אינו יכול להחזיר את פניו - יכוין את לבו כנגד בית קדשי הקדשים.
 היה מהלך בספינה או באסדא - יכוין את לבו כנגד בית קדשי הקדשים.

1. א. הסבר את המחלוקת במשנה בין רבן גמליאל רבי יהושע ורבי עקיבא.
 ב. (1) הסבר את דברי רבי אליעזר. (2) כיצד דבריו של רבי אליעזר מתקשרים למחלוקת שלפניו במשנה?

2. א. מהו המקרה עליו מדבר רבי יהושע? ומה הדין במקרה זה?
 ב. מהו נוסח ה"תפילה הקצרה" לדעת רבי יהושע? באר נוסח זה!

3. א. (1) מהו המקרה עליו דנים לאחר דברי רבי יהושע? (2) מה הדין במקרה זה, ומדוע? (3) "ואם אינו יכול לירד" - מה הכוונה שאינו יכול לרדת מהחמור? ומה יעשה במקרה זה, ומדוע? (4) מה יעשה "אם אינו יכול להחזיר את פניו"? ומדוע?
 ב. מה המקרה השני עליו מדברת המשנה בסופה? מה הדין במקרה זה, ומדוע?

דף כ"ח עמוד ב' – סוגיה 18

גמרא

1. "הני שמונה עשרה כנגד מי" – הסבר את שאלת הגמרא.

2. "אמר רבי הלל בריה דרבי שמואל בר נחמני...בני אלים" – הסבר את התשובה הראשונה.

3. "רב יוסף אמר...שמע" – הסבר את התשובה השניה.

4. "אמר רבי תנחום שבשדרה" – הסבר את התשובה השלישית.

5. "ואמר רבי תנחום... שבשדרה" – א. הסבר מימרא זו. ב. מה הקשר בין מימרא זו למימרא הקודמת לה?

6. "עולא אמר... לבו" – א. לאלו דברים מתייחס עולא? ב. הסבר את דבריו.

7. "רבי חנינא אמר... שוב אינו צריך" – א. לאלו דברים מתייחס רבי חנינא? ב. הסבר את דבריו.

8. "אמר רבא... כמאן דכרע" – א. לאלו דברים מתייחס רבא? ב. הסבר את דבריו.

9. "הי תמני סרי תשסרי הוויין" – א. הסבר את שאלת הגמרא. ב. לאילו דברים בגמרא מתייחסת שאלה זו?

---

10. "אמר רבי לוי... תקנוה" – הסבר את תשובתו של רבי לוי.

---

11. "כנגד מי תקנוה" – א. מה שואלת הגמרא? ב. מה הקשר בין שאלה זו לבין תחילת הסוגיה?

---

12. בתשובה לשאלת הגמרא "הני שמונה עשרה כנד מי?" ענו האמוראים שלוש תשובות. לאחר שרבי לוי לימד שתיקנו ביבנה ברכה נוספת, הוא בעצמו עונה, כנגד מי תיקנו את הברכה. רבי לוי מביא שלוש תשובות, המתאימות לשלוש דעות האמוראים שלמדנו בעניין תיקון הברכות בתפילה. הסבר את הקשר בין הדעות.
א. "אמר רבי לוי לרבי הלל בריה דרבי שמואל בר נחמני כנגד א-ל הכבוד הרעים".

ב. "לרב יוסף כנגד אחד שבקריאת שמע".

ג. "לרבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי כנגד חוליא קטנה שבשדרא".

דף כ"ח עמוד ב' - כ"ט עמוד א' - סוגיה 19

- בסוגיה הקודמת הסבירה הגמרא, שכאשר תיקנו את נוסח תפילת העמידה היו שמונה עשרה ברכות, אולם לאחר מכן נוספה ברכה נוספת, היא ברכת הצדוקים ("למינים ולמלשינים אל תהי תקווה..."), ותפילת עמידה מונה כיום תשעה-עשרה ברכות. בסוגיה כאן, מלמדת הגמרא מי תיקן את שמונה עשרה הברכות, ומי תיקן את ברכת הצדוקים, וממשיכה לדון על אותו חכם שתיקן את הברכה.

1. "תנו רבנן... ולא העלוהו" - א. (1) מי תיקן את נוסח תפילת שמונה עשרה, והיכן תיקנה?

(2) מהו הכינוי של החכם שתיקן את התפילה, ומדוע נקרא כך?

ב. (1) מהי ברכת המינים? (2) מי תיקן אותה? (3) בעקבות מה תיקנה?

ג. (1) מה שכח שמואל הקטן, ומתי? (2) מה עשה בשביל להיזכר?
(3) מה הכוונה ש"לא העלוהו"?

2. "אמאי לא העלוהו והאמר רב יהודה אמר רב.. שמא מין הוא" - הגמרא שואלת על המקרה בברייתא.

א. הסבר את המימרא שמביאה הגמרא. ב. מהי השאלה ששואלת הגמרא בעקבות מימרא זו?

3. "שאני שמואל דאיהו תקנה"- מה עונה הגמרא?

4. "וניחוש דילמא הדר ביה" – מה שואלת הגמרא על תשובתה?

---

5. "אמר אביי גמירי טבא לא הוה בישא" – אביי מלמד כלל, ועונה על שאלת הגמרא. הסבר את הכלל, ואת התשובה הנלמדת ממנו לענייננו.

---

6. "ולא והכתיב... ועשה עול" – מה שואלת הגמרא על תשובת אביי?

---

7. "הוא רשע מעיקרו...לא" – מה עונה הגמרא?

---

8. "ולא והתנן אל תאמין בעצמך עד יום מותך... אלא לרבא קשיא" – הגמרא מקשה. היא מביאה משנה המלמדת, שאסור לאדם שהולך בדרך טובה לחשוב שהוא מוגן מהחטא, ואין לו סיכוי ליפול ולהיות רשע. שהרי אפילו יוחנן שהיה כהן גדול, בסוף ימיו נעשה צדוקי-הכופר בתורה שבעל-פה. אביי מסביר, שיוחנן הוא ינאי המלך שבתחילת דרכו היה רשע שהרג בחכמי ישראל, וגם שחזר לדרך טובה, בסוף ימיו חזר לרע. וזה מחזק את התירוץ שלמדנו, שאם אדם היה רשע מעיקרו יש סיכוי שיחזור לרשעותו. אולם רבא מסביר, שינאי ויוחנן הם שני אנשים שונים, ויוחנן היה צדיק מעיקרו. אם כך, זה לא מסתדר עם התירוץ שלמדנו. הגמרא תירצה שאם אדם היה רשע מעיקרו יש לחשוש שהוא יחזור לרעה, אבל אם היה צדיק אז אין סיכוי שיהיה רע בסוף ימיו. ואילו כאן רואים שרבי יוחנן הצדיק כן הפך לרשע?! "אלא לרבא קשיא!"

9. "אמר לך רבא...דילמא הדר ביה" – מה יענה רבא על קושיית הגמרא?

---

10. "אי הכי אמאי לא אסקוהו" – מה שואלת הגמרא, בעקבות התשובה שלמדנו לשיטת רבא.

---

11. "שאני שמואל... דאמר רב יהודה אמר רב...גומרה" – מה עונה הגמרא, ואיזו הוכחה מביאה לתשובתה?

---

1. "אמר רב נחמן בשם שמואל...בחונן הדעת" – הסבר את ההלכה שמוסר רב נחמן בשם שמואל, ונמק אותה!

---

2. "מתקיף לה רבה בר שמואל... מי לא תנן... בהודאה" – א. הסבר את המונח "מתקיף לה".

ב. מה מקשה רבה בר שמואל? ג. מהיכן המשנה שהוא מצטט? הסבר אותה!

ד. במה עוזרת משנה זו לקושייתו?

---

3. "אטו כל השנה... תמני לא תקון" – הסבר את תירוץ הגמרא?

---

4. "מתקיף לה מר זוטרא" – מה מקשה מר זוטרא?

---

5. "קשיא" – האם הגמרא מתרצת את קושיית מר זוטרא?

---

6. "אמר רב ביבי בר אביי... בברכת השנים" – הסבר את ההלכה שאומר רב ביבי בר אביי, ונמק אותה!

---

7. "מתקיף לה מר זוטרא...ותן טל ומטר" – מה מקשה מר זוטרא כנגד ההלכה שמסר רב ביבי?

---

8. "אתי לאטרודי" – מה מתרצת הגמרא?

---

9. "אי הכי...נמי אתי לאטרודי" – א. הסבר את השאלה. ב. איזו קושיה מנסה הגמרא לתרץ בשאלתה?

---

10. "אמרי... מטריד" – א. מה עונה הגמרא? ב. איזו קושיה לא הצליחה הגמרא לתרץ?

---

11. "מתקיף לה רב אשי...על הכוס" – א. מה מקשה רב אשי? ב. בכדי להבין את המימרא שמוסר רב אשי, השלם את הטבלה. ג. כיצד מסייעת מימרא זו לקושיית רב אשי? ד. "טעה שאני" – מה מתרצת הגמרא?

<u>חסיבה</u>	<u>חדין</u>	<u>חמקרה</u>

- בסוגיה הקודמת נמסרו דברי רבי תנחום בשם רב אסי אגב הדיון. בסוגיה זו באין לדון בגופו של עניין.

1. "גופא אמר רבי תנחום אמר רב אסי... על הכוס" – לחזרה על דבריו השלם את הטבלה:

<u>חסיבה</u>	<u>חדין</u>	<u>חמקרה</u>

2. "מיתיבי... על הכוס" – א. השלם את הטבלה ב. מה הקושיא מבריייתא זו על דברי רבי תנחום?

<u>חסיבה</u>	<u>חדין</u>	<u>חמקרה</u>

3. "לא קשיא... הא ביחיד הא בציבור" – הסבר את תירוץ הגמרא.

---

4. "בציבור מאי טעמא לא... משליח ציבור" – מדוע לא מחייבים אדם להתפלל שוב, כאשר התפלל עם הציבור ושכח לומר "שאלה בברכת השנים"?

---

5. "אי הכי... מיבעי ליה" – הסבר את שאלת הגמרא, הנובעת מתוך ההסבר שכתבת בשאלה הקודמת.

---

6. "אלא אידי ואידי... שומע תפילה" – הגמרא חוזרת בה מתירוצה הראשון, ומתרצת תירוץ אחר. הסבר אותו!

---

1. "אמר רבי תנחום...חוזר לראש" – הגמרא פותחת במימרא נוספת של רבי תנחום בשם רב אסי, הדנה במי שטעה בתפלתו. השלם את הטבלה (התייחס בדבריך גם להסבר המושגים המופיעים בדברי האמורא):

<u>חסיבה</u>	<u>חדין</u>	<u>חמקרה</u>

2. "אמר רב פפא... חוזר לעבודה" – א. לדעת רב פפא, מה נחשב סיום התפילה, המחייב את האדם לחזור על תפילתו במקרה ששכח "עלה ויבוא"? ב. למה מתכוון רב פפא כשאומר "הא דאמרן"?

---

3. "אמר ליה מנא לך הא" – מה שאל השואל את רב פפא?

---

4. "אמר ליה... מרב" – מה ענה לו רב פפא?

5. "אמר רב נחמן בר יצחק... חוזר לעבודה" – א. למה מתכוון רב נחמן בר יצחק כשאומר "הא דאמרן"? ב. הסבר מה מוסיף רב נחמן בר יצחק ביחס להגדרת סיום התפילה.

---

6. "איכא דאמרי...חוזר לראש" – א. מה פירוש המונח "איכא דאמרי"? ב. הסבר את דברי רב נחמן בר יצחק. ג. מה ההבדל בין מימרא זו לבין המימרא הקודמת שגם נמסרה מרב נחמן בר יצחק?

• **רבי אליעזר אומר העושה תפלתו קבע וכו'**

הסוגיה פותחת בציטוט דברי רבי אליעזר מהמשנה: "העושה תפלתו קבע אין תפלתו תחנונים". בסוגיה כאן, מבררת הגמרא את פירוש המילה "קבע". בירור דומה עשתה הגמרא בהבנת דברי המשנה: "תפילת הערב אין לה קבע". עיין בסוגיה שם בעניין תפילת ערבית, והסבר את דברי רבי אליעזר כאן, שלא לעשות את התפילה "קבע".

---

1. "מאי קבע" – הסבר את שאלת הגמרא.

---

2. "אמר רבי יעקב בר אידי...כמשוי" – הסבר את תשובת רבי יעקב בר אידי בשם רבי אושעיא.

---

3. "ורבנן אמרי... תחנונים" – הסבר את תשובת חכמים.

---

4. "רבה ורב יוסף...לחדש בה דבר" – הסבר את תשובת רבה ורב יוסף.

- רבי יהושע אומר המהלך במקום סכנה מתפלל תפלה קצרה, וכו' בכל פרשת העבור

1. "מאי פרשת העיבור" – א. לאלו דברים מתייחסת שאלת הגמרא? ב. הסבר את שאלת הגמרא.

---

2. "אמר רב חסדא... צרכיהם לפניך" – א. באר את דברי הגמרא: "אמר רב חסדא אמר מר עוקבא".
ב. הסבר את הפירוש לדברי רבי יהושע. ג. כיצד מוסברת המילה "פרישת" לפי פירוש זה, וכיצד מוסברת המילה "עיבור" לפי פירוש זה.

---

3. "איכא דאמרי אמר רב חסדא... צרכיהם לפניך" – א. הסבר את המונח "איכא דאמרי". ב. הסבר את המונח "איכא דאמרי" בהקשרו לסוגיה כאן. ג. הסבר את הפירוש לדברי רבי יהושע, לפי ה"איכא דאמרי".
ד. כיצד מוסברת המילה "פרישת" לפי פירוש זה, וכיצד מוסברת המילה "עיבור" לפי פירוש זה.

- מה ההבדל בין שני הפרושים במובנה של המילה "עבור"?

- מה לומדים מתפילה זו על מעלתו של הקב"ה?

---

1. "תנו רבנן...שומע תפילה" – א. מה המקרה עליו דנה הברייתא, ומה הדין? ב. מה היחס בין ברייתא זו למשנה בפרקנו? ג. השלם את הטבלה לפי הדעות המפורטות בברייתא:

שם התנא	מחזו נוסח "תפילה קצרה" לפי דעתו?	חסבר התפילה

2. "אמר רב הונא הלכה כאחרים" – הסבר את דברי רב הונא.

• איזו שאלות עולות כשמשווים ברייתא זו למשנה בפרקנו? ענה על שאלות אלו!

---

1. "אמר ליה אליהו... וצא" – א. מי הוא "אליהו" עליו מדובר בתחילת הסוגיה?
 ב. מה הן שלושת ההדרכות שמסר אליהו לרב יהודה "אחיה דרב סלא חסידא"? ומה הסיבה לכל אחת מהן?
 ג. מה הקשר בין הדברים בפתיחת סוגיה זו לסוגיה הקודמת?

2. "מאי המלך בקונך וצא" – הסבר את שאלת הגמרא.

3. "אמר רבי יעקב... תפלת הדרך" – א. בשם מי מוסר רבי יעקב את התשובה? ב. הסבר את התשובה.

4. "ואמר רבי יעקב... תפלת הדרך" – א. בשם מי מוסר רבי יעקב את המימרא? ב. הסבר את המימרא.

5. "מאי תפלת הדרך" – הסבר את שאלת הגמרא.

6. "יהי רצון... שומע תפילה" – הגמרא מלמדת מהו נוסח תפילת הדרך. העתק תפילה זו ובאר אותה.

7. "אמר אביי... צבורא" – א. הסבר את דברי אביי, ואת הנימוק לדבריו. ב. לאילו דברים מתייחס אביי?

8. "היכי נימא", "יהי רצון... שתליכנו לשלום וכו'" – הסבר את השאלה, ואת התשובה.

9. "אימת מצלי...עד פרסה" – לאחר שרבי יעקב לימד בשם רב חסדא, ש"כל היוצא לדרך חייב להתפלל תפילת הדרך". הגמרא שואלת מספר שאלות על תפילת הדרך. השלם את הטבלה:

<u>חשאלה</u>	<u>חסבר חשאלה</u>	<u>תשובת רבי יעקב</u> <u>בשם רב חסדא</u>	<u>חסבר חתשובה</u>
"אימת מצלי?"			
"עד כמה?"			

10. "והיכי מצלי לה?" – הסבר את שאלת הגמרא.

---

11. "רב חסדא אמר מעומד רב ששת אפילו מהלך" – א. הסבר את תשובות האמוראים.
ב. הסבר מהי נקודת המחלוקת בניהם?

---

12. "רב חסדא ורב ששת... אל תקרא רע" – א. היכן היו רב חסדא ורב ששת? ב. מה עשה רב חסדא כאשר רצה להתפלל תפילת הדרך, ומדוע? ג. מה שאל רב ששת את שמשו, ומדוע? ד. מה ענה לו שמשו? ה. מה עשה רב ששת כאשר שמע את התשובה, וכיצד נימק את מעשהו? ו. מה הקשר בין סיפור זה למחלוקת בניהם? ז. מהו המוסר שלומדים מסיפור זה?

• בסוגיה זו מבררת הגמרא את ההבדל בין "תפילת הבינונו" לתפלה קצרה".

כהקדמה לסוגיה, ענה על השאלות:

א. מהי "תפילת הבינונו", ומתי מתפללים אותה? ב. מהי "תפילה קצרה", ומתי מתפללים אותה?

---

1. "מאי איכא... לתפלה קצרה" – הסבר את שאלת הגמרא.

---

2. "הבינונו... לצלוי" – הסבר את תשובת הגמרא, ואת הנימוק להבדל בין התפילות.

---

3. "והלכתא... בין מעומד בין מהלך" – א. הסבר את ההלכה שאומרת הגמרא.

ב. מה מוסיפה הלכה זו להבדל בין התפילות, ומה הסיבה להבדל זה?

• "היה רוכב על החמור וכו' "

1. "תנו רבנן היה רוכב על החמור... מיושבת עליו" – א. מה המקרה עליו דנים בבבלייתא?
 ב. מה הדין לפי ת"ק, נמק! ג. מה הדין לפי רבי, ומהו נימוקו?
 ד. השווה בין בבלייתא זו למשנה בפרקנו, והסבר איזו דעה בבבלייתא תואמת לדעה המובאת במשנה.

2. "אמר רבא... הלכה כרבי" – א. באר את המשפט "אמר רבא ואיתימא רבי יהושע בן לוי". ב. הסבר את המימרא. ג. עיין במה שענית בתשובת לשאלה 1ד'. איזו שאלה מתעוררת כשלומדים תשובה זו, ואת המימרא של רבא? ומה ניתן לענות על כך?

1. "תנו רבנן סומא... למקום אחד" – א. מה המקרה עליו דנים בתחילת הברייתא? ומה הדין במקרה זה? ב. הסבר את דברי הברייתא: "לכוין את הרוחות"? ג. מאילו מילים בברייתא מתחילה הגמרא להסביר על כיוון הרוחות? ד. סדר את כיוון הרוחות בטבלה. ה. הסבר את המסקנה אליה מגיעה הברייתא.

<u>החסבר ללימוד מהפסוק</u>	<u>הפסוק ממנו לומדים את ההלכה</u>	<u>לאיזה כיוון צריך להתפלל?</u>	<u>היכן היה עומד ומתפלל?</u>

---

2. "אמר רבי אבין... פונים בו" – א. הסבר את השאלה "מאי קראה". ב. הסבר את הלימוד מהפסוק, ואת התשובה לשאלה.

• מה הקשר בין סוגיה זו לסוגיה הקודמת?

---

1. "אבוה דשמואל ולוי... קרו" – א. מה עשו אבוה דשמואל ולוי, כאשר רצו לצאת לדרך מוקדם בבוקר?
 ב. מהו הזמן בו התפללו? ומהו הזמן בו קרו קריאת שמע? (עיין רש"י, ותוספות).

2. "כמאן" – הסבר את שאלת הגמרא.

3. "כי האי תנא דתניא... שיסמוך גאולה לתפילה", "במאי קמיפלגי", "מר סבר... גאולה לתפילה עדיף" –
 א. מהו המקרה הראשון בברייתא? ומה הדין במקרה זה? (התייחס לכל המצוות שמציינת הברייתא).
 ב. (1) מהו המקרה השני בברייתא? (2) מה הדין במקרה זה לפי ת"ק? ומה הדין לפי רבי שמעון בן אלעזר?
 ג. הסבר מהי נקודת המחלוקת בין ת"ק לרבי שמעון בן אלעזר. ד. הסבר את תשובת הגמרא לשאלתה "כמאן?".

4. "מרימר ומר זוטרא... לפרקא" – א. מהי "שבתא דרגלא"? ב. מה היה סדר התפילה של הציבור ב"שבתא דרגלא"? ג. מה היו עושים מרימר ומר זוטרא בשבתא דרגלא, ומדוע?

5. "רב אשי... ומצלי מעומד" – מה היה עושה רב אשי ב"שבתא דרגלא", ומדוע?

6. "אמרי ליה רבנן... ומר זוטרא" – מה שאלו חכמים את רב אשי?

7. "אמר להו טריחא לי מלתא" – מה ענה להם רב אשי?

8. "ולעביד מר כאבוה דשמואל ולוי" – מה שאלו חכמים שוב את רב אשי?

9. "אמר להו לא... דעבדי הכי" – מה ענה להם רב אשי?

• לסיכום הסוגיה, הסבר אלו אמוראים עשו כדעת ת"ק, ואילו אמוראים עשו כדעת רבי שמעון בן אלעזר?

משנה

רבי אלעזר בן עזריה אומר: אין תפלת המוספין אלא בחבר עיר,
 וחכמים אומרים: בחבר עיר ושלא בחבר עיר;
 רבי יהודה אומר משמו: כל מקום שיש שם חבר עיר - יחיד פטור מתפלת המוספין.

1. מהי התפילה עליה דנים במשנה?

2. מה פירוש המושג "חבר עיר"?

3. הסבר את דעתו של רבי אלעזר בן עזריה?

4. א. הסבר את דעתם של חכמים. ב. במה חולקים חכמים על דעת רבי אלעזר בן עזריה?

5. א. "רבי יהודה אומר משמו". "משמו" של מי? ב. הסבר את דעתו. ג. במה חולקת דעה זו על דעת חכמים?

גמרא

1. "רבי יהודה היינו תנא קמא" - הסבר את שאלת הגמרא.

---

2. "איכא בינייהו... חייב" - הסבר את תשובתה.

---

3. "אמר רב הונא בר חיננא... רבי אלעזר בן עזריה" - כמו מי נפסקה ההלכה, לדעת רב הונא בר חיננא בשם רב חייא בר רב?

---

4. "אמר ליה רבי חייא בר אבין... שלא בחבר עיר" - א. מה אמר רב חייא בר אבין לרב הונא בר חיננא? ב. מהי ההוכחה שלו לדבריו? הסבר אותה!

---

5. "יתיב רבי חנינא קרא... רבי אלעזר בן עזריה" - א. מי ישב לפני רבי ינאי, ומה אמר? ב. מה ענה לו רבי ינאי, ומדוע?

---

6. "אמר רבי יוחנן... דצלי והדר צלי" - א. מה מספר רבי יוחנן על רבי ינאי? ב. הסבר מהי ההוכחה מסיפור זה, על דעתו של רבי ינאי בעניין מוסף.

---

7. "אמר ליה רבי ירמיה... דעתיה" – מה שואל רבי ירמיה את רבו-רבי זירא ביחס להוכחת רבי יוחנן?

8. "אמר ליה... עליה" – מה ענה לו רבי זירא?

9. "רבי אמי ורבי אסי...דהוו גרסי" – מה מספרת הגמרא על תפלתם של רבי אמי ורבי אסי? והאם ניתן להוכיח מכך מה דעתם ביחס למוסף?

10. "איתמר רב יצחק בר אבדימי... רבי אלעזר בן עזריה" – א. משמו של מי מוסר רב יצחק בר אבדימי דברים? ב. הסבר את דבריו. ג. אלו אמוראים בסוגיה מסכימים עם דברים אלו, ואלו אמוראים חולקים?

11. "רבי חייא בר אבא צלי והדר צלי" – מה מספרת הגמרא על רבי חייא בר אבא? ומה היה אפשר להסיק מכך על דעתו ביחס למוסף?

12. "אמר ליה רבי זירא... והאמר רבי אלעזר... והתניא... במנחה" – א. מה שאל רבי זירא את רבי חייא בר אבא? ב. איזו אפשרות מציע רבי זירא, בכדי להבין את מעשי רב חייא בר אבא, וכיצד שולל אפשרות זאת? ג. מהי האפשרות השניה שמציע רבי זירא להבנת מעשי רבי חייא בר אבא? וכיצד שולל אפשרות זאת?

13. "אמר ליה... אמר רבי יוחנן... בצבור שנו" – מה השיב רבי חייא בר אבא לרבי זירא?

1. "כמה ישהה בין תפלה לתפלה" – א. הסבר את שאלת הגמרא.
ב. מה הקשר בין שאלה זו לסוגיה הקודמת?

---

2. "רב הונא ורב חסדא... דעתו עליו" – א. הסבר את תשובת האמורא הראשון.
ב. הסבר את תשובת האמורא השני.

---

3. מאן דאמר... ואתחנן אל ה' " – הסבר את הקשר בין דעת האמורא שאמר "כדי שתתחונן דעתו עליו" לבין הפסוק "ואתחנן אל ה'".

---

4. ומאן דאמר... ויחל משה" – הסבר את הקשר בין דעת האמורא שאמר "כדי שתתחולל דעתו עליו" לבין הפסוק "ויחל משה".

- במה חלוקים בניהם האמוראים בסוגיה? ומה לומדים מדבריהם על הכנתינו לפני התפילה?

- א. מה דינו של אדם שטעה ולא הזכיר "יעלה ויבוא" בתפילת שחרית של ראש חודש, לפי מה שלמדנו בסוגיה בדף ל' ע"ב, ומה הנימוק לדין זה? ב. מה דינו של אדם שטעה ולא הזכיר "יעלה ויבוא" בתפילת ערבית של ראש חודש, לפי מה שלמדנו בסוגיה בדף ל' ע"ב, ומה הנימוק לדין זה?

---

1. "אמר רב ענן אמר רב... אלא ביום" – א. מה המקרה עליו מדבר רב ענן בשם רב? ב. מה הדין במקרה זה? ג. מה הנימוק לדין?

---

2. "אמר אמימר... מחזירין אותו" – מה אומר אמימר ביחס לדברי רב?

---

3. "אמר ליה רב אשי לאמימר... אלא לא שנא" – מה אומר רב אשי לאמימר בתגובה לדבריו?

הדרן עליך תפלת השחר